

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Tilovbekova Aziza

Xoldorov Diyor

Ziyodulla Toshtemirov

Guliston Davlat Universiteti talabalari

Annotatsiya. Korxonalarda buxgalteriya hisobini yuritishda boshqaruv hisobining avtonom va integratsiyalashgan tizimlari asosida axborotlarni shakllantirish, hisobvaraqlarni avtomatlashtirish, xarajatlarni tahlil qilish va resurslardan foydalanishni nazorat qilish orqali hisob tizimining samaradorligini oshirish hamda asosli boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyatlarini aniqlash.

Kalit so'zlar: buxgalteriya hisobi, boshqaruv hisobi, avtonom tizim, integratsiyalashgan tizim, hisobvaraqlar,

Kirish(introduction): Hozirgi zamon korxonalarida buxgalteriya hisobini samarali tashkil etish iqtisodiy faoliyatning barcha jabhalarida to'g'ri va tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, boshqaruv hisobi tizimini to'g'ri tanlash va uni avtomatlashtirish orqali korxonada resurslaridan oqilona foydalanish, xarajatlarni tahlil qilish hamda foydani oshirish imkoniyatlari kengayadi. Shu nuqtai nazardan, boshqaruv hisobining avtonom va integratsiyalashgan tizimlarini chuqur o'rganish dolzarb masalalardan biridir.

Boshqaruvni tashkil etish

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini rivojlantirish ularda boshqaruv hisobini tashkil etishning istiqbolli usullaridan foydalanishga bevosita bog'liq. Xalqaro tajribada korxonalarda boshqaruv hisobini tashkil etishning quyidagi ikkita tizimi mavjud:

– avtonom;

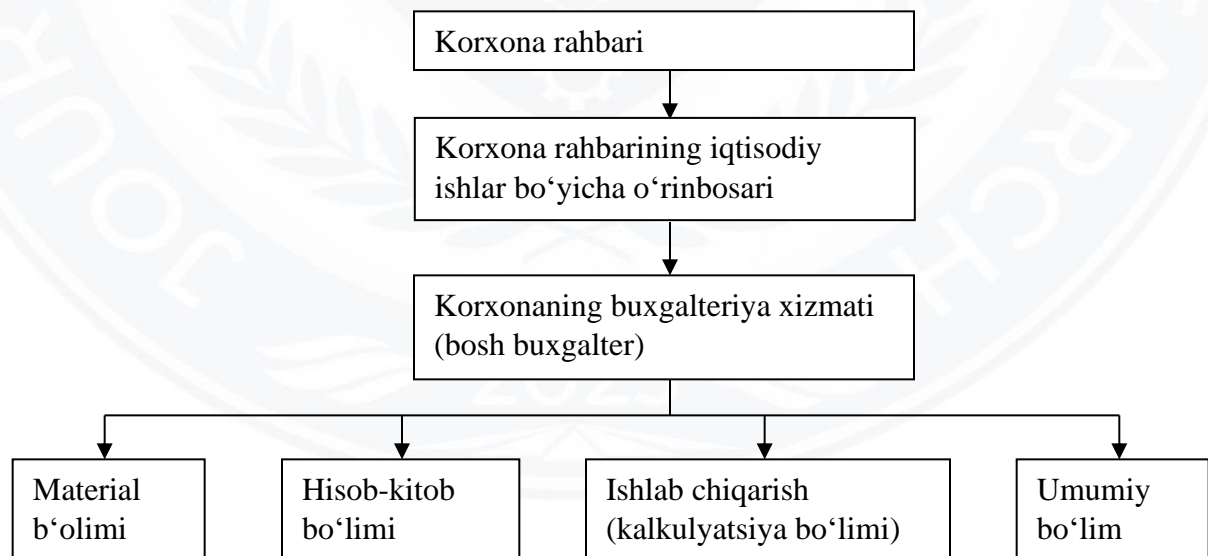
– integratsiyalashgan.

Boshqaruv hisobini tashkil etishning avtonom tizimining xususiyati shundaki, unda moliyaviy va boshqaruv hisobi chegaralari aniq belgilangan bo‘ladi. Boshqaruv hisobida xarajatlar hisobini olib borish uchun 9100 “Sotilgan mahsulot (tovar, ish, xizmat)larning tannarxini hisobga oluvchi hisobvaraqlar”, 9400 “Davr xarajatlarini hisobga oluvchi hisobvaraqlar” kabi tranzit hisobvaraqlardan foydalaniladi. Moliyaviy natijani aniqlashda esa sotishdan olingan sof tushumga yil oxiridagi TMZlar qiymati qo‘shilib, sarflangan barcha xarajatlar ayriladi. Integratsiyalashgan hisob tizimida xo‘jalik muomalalarini ifodalashda tranzit hisobvaraqlardan emas, balki yagona hisobvaraqlar tizimidan foydalaniladi. Bunda qoldiqqa ega bo‘lgan hisobvaraqlar bir vaqtning o‘zida ham moliyaviy hisobga, ham boshqaruv hisobiga tegishli bo‘ladi.

Korxonalarda integratsiyalashgan hisob tizimi oldiga quyidagi vazifalar qo‘yiladi:

- buxgalteriya hisobining markazlashgan tizimi yaratish;
- moliyaviy, boshqaruv va ishlab chiqarish hisobini yuritish hamda ularni o‘zaro muvofiqlashtirish;

Korxonalarda buxgalteriya hisobi xizmatining markazlashgan tizimi singari 1-chizmada tasvirlangani bo‘ladi.

1-chizma. Korxonada buxgalteriya xizmatining tashkil etilishi

Amaliyotda korxonalarda tijorat sirining maxfiylikini ta'minlash uchun moliyaviy hisob hisobvaraqlarida faqat qoldiqlar ko'rsatilib, boshqaruv hisobi hisobvaraqlarida esa xo'jalik muomalalari to'lig'icha aks ettiriladi.

Umuman olganda, korxonalarda quyidagi holatlar integratsiyalashgan hisob tizimini tashkil etishga asos bo'ladi:

- korxonada faoliyatida moddiy, moliyaviy va mehnat resurslarini boshqarishning markazlashtirilgan, amaliy jihatdan asoslangan mexanizmi mavjud bo'lmaganda;
- korxonada bo'linmalari o'rtasida hujjatlar aylanishi samarali bo'lmaganda;
- korxonaning boshqa xo'jalik yurituvchi sub'ektlar bilan shartnomalar tuzish va boshqa iqtisodiy munosabatlarga kirishishini ta'minlab beruvchi axborotlar manbai shakllantirilmaganda;

Xulosa. Shunday qilib, savdo va sanoat korxonalarini boshqaruv hisobini integratsiyalashgan tizim bo'yicha tashkil etishda kompyuter texnologiyalaridan foydalanish korxonada hisob tizimida tegishli byudjetlarning to'g'ri tuzilganligi, to'lovlarning o'z vaqtida amalga oshirilganligi ustidan samarali nazorat o'rnatish imkonini beradi.

Foydalangan adabiyotlar

1. G'.Berdiyev, J.Urazmatov & U.Chorshanboyev "Boshqaruv hisobi" Darslik. Guliston 2025.
2. A.Muxametov, G'.Berdiyev, & G.Turayeva. "Boshqaruv hisobi" o'quv qo'llanma. Guliston 2024.
3. Gulizahro, T. (2023). The importance of developing the exchange mechanism and online trade in the E-commerce system (in the example of grain trade). *Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика)*, (2), 14-20.
4. Turayeva G. et al. Buxgalteriya hisobining usullari va tamoyillari // *Наука и технология в современном мире*. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 53-55.
5. Zaripov, A., Anvarov, S., & Shamsiddinov, A. (2024). Qishloq xo'jaligidagi investitsiya jarayoni. *Modern Science and Research*, 3(5), 484-490.
6. Шукурова, У. А., Садикова, И. Э., & Бахадиров, Р. Г. (2019). Современные методы лечения клиновидных дефектов твердых тканей зубов. In *Актуальные проблемы стоматологии детского возраста и ортодонтии* (pp. 212-216).

7. Shukurova, U. A., & Gaffarova, S. S. (2022). Indicators Of Free Radical Oxidation Of Oral Fluid In Patients With Lichen Plus Of The Mucosus Cavity Of The Mouth. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 862-865.

